

New Day in Medicine
Новый День в Медицине

NDM

TIBBIYOTDA YANGI KUN

Ilmiy referativ, marifiy-ma'naviy jurnal

AVICENNA-MED.UZ

ISSN 2181-712X.
EiSSN 2181-2187

9 (83) 2025

Сопредседатели редакционной коллегии:

**Ш. Ж. ТЕШАЕВ,
А. Ш. РЕВИШВИЛИ**

Ред. коллегия:
М.И. АБДУЛЛАЕВ
А.А. АБДУМАЖИДОВ
Р.Б. АБДУЛЛАЕВ
Л.М. АБДУЛЛАЕВА
А.Ш. АБДУМАЖИДОВ
М.А. АБДУЛЛАЕВА
Х.А. АБДУМАДЖИДОВ
Б.З. АБДУСАМАТОВ
М.М. АКБАРОВ
Х.А. АКИЛОВ
М.М. АЛИЕВ
С.Ж. АМИНОВ
Ш.Э. АМОНОВ
Ш.М. АХМЕДОВ
Ю.М. АХМЕДОВ
С.М. АХМЕДОВА
Т.А. АСКАРОВ
М.А. АРТИКОВА
Ж.Б. БЕКНАЗАРОВ (главный редактор)
Е.А. БЕРДИЕВ
Б.Т. БУЗРУКОВ
Р.К. ДАДАБАЕВА
М.Н. ДАМИНОВА
К.А. ДЕХКОНОВ
Э.С. ДЖУМАБАЕВ
А.А. ДЖАЛИЛОВ
Н.Н. ЗОЛотова
А.Ш. ИНОЯТОВ
С. ИНДАМИНОВ
А.И. ИСКАНДАРОВ
А.С. ИЛЪЯСОВ
Э.Э. КОБИЛОВ
А.М. МАННАНОВ
Д.М. МУСАЕВА
Т.С. МУСАЕВ
М.Р. МИРЗОЕВА
Ф.Г. НАЗИРОВ
Н.А. НУРАЛИЕВА
Ф.С. ОРИПОВ
Б.Т. РАХИМОВ
Х.А. РАСУЛОВ
Ш.И. РУЗИЕВ
С.А. РУЗИБОВЕВ
С.А. ГАФФОРОВ
С.Т. ШАТМАНОВ (Кыргызстан)
Ж.Б. САТТАРОВ
Б.Б. САФОВЕВ (отв. редактор)
И.А. САТИВАЛДИЕВА
Ш.Т. САЛИМОВ
Д.И. ТУКСАНОВА
М.М. ТАДЖИЕВ
А.Ж. ХАМРАЕВ
Б.Б. ХАСАНОВ
Д.А. ХАСАНОВА
Б.З. ХАМДАМОВ
А.М. ШАМСИЕВ
А.К. ШАДМАНОВ
Н.Ж. ЭРМАТОВ
Б.Б. ЕРГАШЕВ
Н.Ш. ЕРГАШЕВ
И.Р. ЮЛДАШЕВ
Д.Х. ЮЛДАШЕВА
А.С. ЮСУПОВ
Ш.Ш. ЯРИКУЛОВ
М.Ш. ХАКИМОВ
Д.О. ИВАНОВ (Россия)
К.А. ЕГЕЗАРЯН (Россия)
DONG JINCHENG (Китай)
КУЗАКОВ В.Е. (Россия)
Я. МЕЙЕРНИК (Словакия)
В.А. МИТИШ (Россия)
В.И. ПРИМАКОВ (Беларусь)
О.В. ПЕШИКОВ (Россия)
А.А. ПОТАПОВ (Россия)
А.А. ТЕПЛОВ (Россия)
Т.Ш. ШАРМАНОВ (Казахстан)
А.А. ЩЕГОЛОВ (Россия)
С.Н. ГУСЕЙНОВА (Азербайджан)
Prof. Dr. KURBANHAN MUSLUMOV (Azerbaijan)
Prof. Dr. DENIZ UYAK (Germany)

**ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН
НОВЫЙ ДЕНЬ В МЕДИЦИНЕ
NEW DAY IN MEDICINE**

*Илмий-рефератив, маънавий-маърифий журнал
Научно-реферативный,
духовно-просветительский журнал*

УЧРЕДИТЕЛИ:

**БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ
ООО «ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН»**

Национальный медицинский
исследовательский центр хирургии имени
А.В. Вишневского является генеральным
научно-практическим
консультантом редакции

Журнал был включен в список журнальных
изданий, рецензируемых Высшей
Аттестационной Комиссией
Республики Узбекистан
(Протокол № 201/03 от 30.12.2013 г.)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

М.М. АБДУРАХМАНОВ (Бухара)
Г.Ж. ЖАРЫЛКАСЫНОВА (Бухара)
А.Ш. ИНОЯТОВ (Ташкент)
Г.А. ИХТИЁРОВА (Бухара)
Ш.И. КАРИМОВ (Ташкент)
У.К. КАЮМОВ (Тошкент)
Ш.И. НАВРУЗОВА (Бухара)
А.А. НОСИРОВ (Ташкент)
А.Р. ОБЛОКУЛОВ (Бухара)
Б.Т. ОДИЛОВА (Ташкент)
Ш.Т. УРАКОВ (Бухара)

9 (83)

2025

сентябрь

www.bsmi.uz
https://newdaymedicine.com E:
ndmuz@mail.ru
Тел: +99890 8061882

UDC 616.

NEGA BOLA UCHUN EMIZICH JUDA MUHIM VA UNNI QANDAY QILIB SAQLAB QOLISH KERAK

Xasanov Bakhtiyor Burthanovich <https://orcid.org/0000-0002-7402-3454>

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti, O'zbekiston, Buxoro sh.

A. Navoiy kochasi 1 Tel: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Rezyume

Maqola tabiiy oziqlantirishning inkor etilmaydigan afzalliklariga bag'ishlangan. Ko'krak suti chaqaloqlarni boqishning eng yaxshi usuli hisoblanadi va ona suti yangi tug'ilgan chaqaloqlar uchun optimal oziq-ovqat hisoblanadi, chunki u bolaning sog'lom rivojlanishi uchun zarur bo'lgan ozuqa moddalarini va chaqaloqlarni keng tarqalgan bolalik kasalliklaridan himoya qilishga yordam beradigan antitellarni o'z ichiga oladi. Emizikli onalarda sut bezlari bilan bog'liq eng keng tarqalgan muammolar va ularni bartaraf etish choralari ko'rib chiqiladi

Kalit so'zlar: emizish, sut bezlari so'rg'ichlarning yorilishi, profilaktika, dekspantenol

НЕОБХОДИМОСТЬ ГРУДНОГО ВСКАРМЛИВАНИЯ ДЛЯ РЕБЁНКА И КАК ЕГО СОХРАНИТЬ

Хасанов Бахтиёр Бурханович

Бухарский государственный медицинский институт имени Абу Али ибн Сины, Узбекистан,

г. Бухара, ул. А. Навои. 1 Тел: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Резюме

Статья посвящена неоспоримым преимуществам естественного вскармливания. Грудное вскармливание считается наилучшим способом питания младенцев, а грудное молоко — оптимальной пищей для новорождённых, поскольку содержит питательные вещества, необходимые для здорового развития ребёнка, и антитела, помогающие защитить малышей от распространённых детских заболеваний. Рассматриваются наиболее распространённые проблемы с молочными железами у кормящих матерей и меры по их устранению

Ключевые слова: грудное вскармливание, трещины молочных желез, профилактика, декспантенол

THE NEED FOR BREASTFEEDING FOR A CHILD AND HOW TO SAVE IT

Khasanov Bakhtiyor Burthanovich

Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sina, Uzbekistan, Bukhara, st. A. Navoi.

1 Tel: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Resume

The article is devoted to the undeniable advantages of natural feeding. Breastfeeding is considered the best way to feed babies, and breast milk is the optimal food for newborns, since it contains nutrients necessary for the healthy development of the child, and antibodies that help protect babies from common childhood diseases. The most common problems with the mammary glands in nursing mothers and measures to eliminate them are considered

Key words: breastfeeding, cracks in the mammary glands, prevention, dexpanthenol

Dolzarbligi

Ko'pchilik tadqiqotlar natijalariga asoslanib xulosa qilinganda, biologik jixatdan ayol kishining dunyoga kelganidan asosiy maqsad, kelgusi avlodni dunyoga keltirish, uni boqish, tarbiyalash va shu yo'l bilan kelajakda nasl qoldirishdir. Homiladorlik paytida ona organizmi yo'ldosh oraqali embrion bilan bog'lanib, uning taraqqiyotini, oziqlantirishini, o'sib rivojlanishini boshqarib turadi. Tug'ruqdan keyin esa chaqaloq bilan ona organizmini bog'lab turadigan yagona azo sut bezi xisoblanadi. Sut bezlarining mahsuloti bu chaqaloq uchun hamma ko'rsatkichlar bo'yicha ideal ozuqa muhiti hisoblanadi, undan tashqari ona suti orqali hali tizimlari oxirigacha etilmagan (nerv tizimi, endokrin tizimi, ovqat hazm qilish, immun tizimi) chaqaloq organizmiga adaptiv immunitet ham o'tqaziladi [1, 3, 6, 7, 10].

Tadqiqot maqsadi: insoniyatning butun mavjudligi davomida yangi tug'ilgan chaqaloqlarni emizish jarayoni barcha xalqlar va madaniyatlar uchun umumiy bo'lib kelgan, chunki u bolaning omon qolishini va salomatligini ta'minlagan. Fanning jadal rivojlanishi, sanoatlashtirish, ayollarning ijtimoiy hayotga jalb etilishi, feminizmning ijtimoiy harakat sifatida paydo bo'lishi butunlay yangi sanoatning paydo bo'lishiga olib keldi - sun'iy oziqlantirish "texnologiyasi". U miqdoriy yondashuvga asoslangan edi. Oziqlanishning yetariligidan asosiy ko'rsatkichi emizikli bolaning vaznining ortishi va iste'mol qilingan oziq-ovqat miqdori edi. Agar bola vazn ortishi me'yoriga javob bermasa va bitta, qat'iy tartibga solingan oziqlantirishda etarli miqdorda sut emmaga, gipogalaktiya tashxisi qo'yilar edi va sun'iy ozuqa muhitlar bilan oziqlantirish boshlanar edi.

Chaqaloqlarni oziqlantirishga bunday yondashuv keng tarqalgan edi. 1968 yilda juda mashhur amerikalik pediatrlardan biri shunday deb yozgan edi: "sun'iy oziqlantirish shunchalik sodda, xavfsiz va bir ma'noda muvaffaqiyatli bo'ldiki, emizish muammosi endi mavjud emas". Dunyoning barcha mamlakatlarida ko'krak suti bilan oziqlantiradigan ayollar soni barqaror ravishda kamayib bordi va 1970 yilga kelib, JSST ma'lumotlariga ko'ra, ayollarning atigi 5 foizi hayotning birinchi yilida bolalarini emizgan. Agar Rossiyada emizish tarixiga nazar tashlasak, unda mashhur rus shifokori G.N. Speranskiy (1928), asning boshida ayollarning 92% emizgan, 1926 yilda - 98,1% va faqat 1,9% sun'iy oziqlangan. 1910-1920 yillarda laktatsiya muddati $14,9 \pm 1,1$ oyni tashkil etgan. Hozirgi vaqtda laktatsiya yetishmasligidan aziyat chekadigan ayollar soni doimiy ravishda o'sib bormoqda. So'nggi yillar sun'iy oziqlantirishda bolalar sonining ko'payishi, sun'iy ozuqa muhitlar qanchalik yaxshi, qimmat va zamonaviy bo'lmasin, bolalar populyatsiyasi salomatligining pasayishi - allergik, gastroenterologik muammolarning ko'payishi, jismoniy va aqliy rivojlanish darajasining pasayishi bilan bevosita bog'liqligini ishonchli tarzda ko'rsatdi.

Material va usullar

Bu muammo tabiatan universal bo'lib jamoat va professional tashkilotlarda katta tashvish tug'dirdi. 1979 yilda JSST tashabbusi bilan Ko'krak suti bilan boqish muammolari bo'yicha xalqaro konferentsiya bo'lib o'tdi, uning asosiy maqsadi tabiiy emizish madaniyatini tiklash edi. Birinchi navbatda, yosh otalalar bu qimmatli va oziqlantirish uchun mahsulotni ta'minlash orqali chaqaloqqa nima berishi mumkinligini tushunishlari kerak. Ko'krak suti bilan boqishni qo'llab-quvvatlash - bu, birinchi navbatda, kelajakdagi onalar va otalarga, qizlar va o'g'il bolalarga ona suti bolaning o'sishi va rivojlanishi uchun nimani anglatishini tushuntirishdir [2, 4, 5, 8, 9].

Ona suti bilan emizishning bola uchun ahamiyati:

- ❖ Sigir sutida oqsil asosan kazein bilan ifodalanadi, u zichroq, yomon hazm bo'ladigan laxtaga aylanadi, ich qotishi, malabsorbtsiya, zaharli mahsulotlarning to'planishi, natijada allergik reaksiyalarga olib keladi, terida aylanib yuruvchi immun komplekslarini to'playdi.
- ❖ Ko'krak suti yog'larida ko'p miqdorda to'yinmagan muhim yog' kislotalari mavjud bo'lib, ular osongina parchalanadi va so'riladi. Sigir sutida ko'proq to'yingan yog'li kislotalar mavjud, ular qaymoqdir. Bolaning ichaklarida fermentlar hali etilmagan, va ko'p hollarda bu to'yingan kislotalar to'liq parchalanmaydi. Buning birinchi alomati - bolada ich qotishi va og'ir ichak kolikasi.
- ❖ Laktatsiya davrida ona suti bolaning ichaklariga moslashadi, tabiiy moslashish davrini osonlashtiradi. Bolaning ichak fermentlarining etuk emasligini, ichaklarning mikroorganizmlar bilan to'liq va to'g'ri kolonizatsiya yo'qligini hisobga olish kerak (xalq orasida disbakterioz deb ataladigan narsa, lekin aslida hayotning birinchi oylarida ko'p hollarda fiziologik disbiyozdir).

- ❖ Sigir va ona sutidagi temir miqdori bir xil bo'lganiga qaramasdan, ona sutidan faqatgina 50%, sigir sutidan esa atigi 10% so'riladi.
- ❖ Ona suti bolani infeksiyalardan himoya qilish vositasidir. Uning tarkibida bolaning immunitetini faollashtiradigan maxsus moddalar - T-limfotsitlar, makrofaglar, sekretor immunoglobulinlar mavjud. Bu moddalar sun'iy ozuqa muhitlar va hayvonlar sutida yo'q.
- ❖ Ko'krak suti profilaktik emlashlar paytida patologik reaksiyalar xavfini kamaytiradi.
- ❖ Ona suti o'ziga xos gormonlar va peptidlar va nukleotidlarni o'z ichiga oladi, ular foydalari yanada intensiv psixomotor va hissiy rivojlanishga yordam beradi.
- ❖ Emizish davrida ko'krak so'rgichini yopish paytida hosil bo'lgan to'g'ri tishlash va erta bolalik davrida stomatologik muammolarning va kariyesning yuzaga kelish chastotalarini kamaytiradi.

Emizishning ona uchun ahamiyati

- ❖ Emizish vaqtida ajralib chiqadigan oksitotsin bachadonning qisqarishiga yordam beradi va tug'ruqdan keyingi qon ketishini to'xtatadi.
- ❖ Emizgan ayollar energiya zaxirasiga ega, ularda kaloriya iste'molini cheklanganda ham sut ishlab chiqaradilar.
- ❖ Emizish tuxumdonlardagi saraton kasalligi va ko'krak saratoni xavfini kamaytiradi.
- ❖ Emizish ovulyatsiya va hayz ko'rishni oldini oladi va kontratsepsiyaning fiziologik usuli hisoblanadi (laktatsiya amenoreyasi usuli). Agar ona bolani faqat talabga ko'ra, kechayu kunduz, kamida 8-10 marta yoki 24 soat ichida ovqatlanish oralig'i 5 soatdan ko'p bo'lmagan holda emizsa, bu juda samaralidir. Yangi homiladorlik xavfi 2% dan kam bo'ladi.

Emizishning psixologik afzalliklari

- ❖ Ko'krak suti bilan boqish ona bilan uzoq yillar davom etadigan yaqin hissiy aloqani yaratadi, bolada yaqinlik va xavfsizlik hissini yaratadi.
- ❖ Ko'krak suti bilan boqish onaga hissiy qoniqish, chaqaloq oldidagi burchini bajarishdan g'ururlanishni keltirib chiqaradi va uni oilada alohida o'ringa qo'yadi. Emizuvchi ayol mehribon erkakka o'zgacha mehr bag'ishlaydi, sevgi tuyg'usini yangi yorqin ranglarda bo'yaydi va erkak o'zi uchun bir-biri bilan chambarchas bog'liq va muhim inson - ona va bolaning himoyachisi sifatida o'z rolini to'liq his qila boshlaganida oilada o'ziga xos iqlimni yaratadi!
- ❖ Talab bo'yicha ona suti bilan oziqlanadigan bola kamroq yig'laydi, qorin og'rig'i kamroq va axlati yaxshi bo'ladi.
- ❖ Ko'krak suti bilan boqish ona va bola o'rtasida yaqin, mehrli munosabatlarni shakllantirishga yordam beradi, bu mehr ikkalasi ham chuqur hissiy qoniqishni oladi va u umr bo'yi qoladi.

Hatto eng noqulay oila ichidagi munosabatlar, og'ir moliyaviy ahvolda ham, emizikli ayol bolani tashlab ketish ehtimoli kamroq.

Ijtimoiy afzalliklari

- ❖ Ona uchun to'g'ri ovqatlanish narxi pastroq un'iy formulalar narxidan ko'ra va onaning o'zi uchun ancha foydalidir.
- ❖ Ona sun'iy ozuqa muhitlarni tayyorlashga vaqt sarflamaydi.
- ❖ Tibbiy xarajatlar kamayadi.
- ❖ Ayol laktatsion amenoreya usulini oilani rejalashtirish usuli sifatida qo'llashi mumkin.

Laktatsiya davrini belgilovchi omillar

- ❖ Ko'krakning shakli va hajmi sut miqdori va emizish imkoniyatini aniqlamaydi.
- ❖ Onaning vazni laktatsiyaga ta'sir qilmaydi.
- ❖ Laktatsiya prolaktin gormoni bilan belgilanadi.

Gipogalaktiya - sut bezining sekreti qobiliyatining pasayishi. Tug'ilgandan so'ng darhol, masalan, Kesarcha kesish operatsiyasidan so'ng yoki bachadonni qisqartirish uchun dori vositalaridan foydalanganda sut ishlab chiqarishning etarli emasligi kuzatilishi mumkin. Biroq, bu holatda ham, chaqaloqni ko'krakka yopishtirish kerak, chunki bolaning lablari sut bezi so'rgichini silashi, areola va assimilyatsiya qilish laktatsiyani rag'batlantiradi. Yangi tug'ilgan chaqaloqni emizishning fiziologiyasini buzadigan sabablardan biri bu emizishning kech boshlanishi hisoblanadi.

Yangi tug'ilgan chaqaloqni og'iz suti - qalin sarg'ish yoki shaffof sutni olishi juda muhim, u chaqaloq tug'ilgandan keyingi birinchi kunlarda ishlab chiqariladi. Og'iz sutida etuk sutga qaraganda ko'proq protein mavjud. Og'iz suti tarkibidagi barcha immunitet omillari, shuningdek, leykotsitlar chaqaloqning birinchi himoyasini ta'minlaydi va yuqumli va yallig'lanish kasalliklarini oldini oladi. Og'iz suti engil yalig'lanish va infeksiyaga qarshi ta'sirga ega bo'lib, u chaqaloqning ichaklarini mekoniumdan (asl najas) tozalaydi, bu fiziologik sariqlikning davomiyligini kamaytiradi. Og'iz suti shuningdek, tug'ilgandan keyin chaqaloqning hali etilmagan ichaklarini rivojlanishiga yordam beradigan o'sish omiliga ega, shuningdek, allergiya va boshqa oziq-ovqatlarga nisbatan murosasizlik rivojlanishining oldini oladi.

Natija va tahlillar

Og'iz suti o'zining vitaminli tarkibiga ko'ra, etuk sutdan farq qiladi, ayniqsa, u juda ko'p A vitaminini o'z ichiga oladi. Og'iz sutining noyob tarkibini hisobga olgan holda, chaqaloq uni hayotining birinchi soatlaridan boshlab qabul qilishi juda muhimdir. U barcha kerakli komponentlarni o'z ichiga oladi, etuk sut paydo bo'lgunga qadar chaqaloqning ozuqa moddalariga bo'lgan ehtiyojini to'liq qondiradi. Ba'zida laktatsiyaning pasayishi ikkinchi darajali, normal laktatsiya davridan keyin kuzatilishi mumkin. Bunday davrlar deyarli har bir ayolda kuzatilishi mumkin: "kechqurun sut yetarli edi, ammo ertalab ko'krak butunlay bo'sh bo'ladi". Bu bolani darhol formulaga o'tkazish uchun sabab emas. Aksincha, bolani ona ko'kragiga tez-tez qo'yish, hatto har soatda ham, laktatsiya davrini tiklashga yordam beradi. Ammo eng muhimi, onani tinchlantirish, unga ishonch berish, balki unga biroz uxlashiga imkon berish, atrofdagilarni bu vaziyatdan bolaning foydasiga chiqish yo'li borligiga ishonitirish va hokazo.

Laktatsiya davrini saqlanishi bo'yicha ba'zi maslahatlar

1. Bolani qanchalik tez-tez so'rasa, shuncha ona ko'kragiga qo'yning.
2. Sun'iy tungi tanaffuslar qilmasdan, agar chaqaloq ovqat iste'mol qilmoqchi bo'lsa, unga o'z ulushini olishga ruxsat bering va bola yig'lamasa nima uchun unga so'rg'ich yoki choy taklif qilayotganingizni tushunmay qarab turmasin.
3. Oziqlantirishning davomiyligi daqiqalar bilan emas, balki chaqaloqning o'zi tomonidan belgilanishi kerak. Yetar ekan, chaqaloq o'zini ko'krakdan yirtib tashlaydi yoki so'rishdan to'xtab faqat qo'qrak so'q'ichini yalaydi. Bu shundan dalolatdir oziqlantirish tugallanishi mumkin. Qisqa muddatli emizish chaqaloqning etarli miqdordagi yog'li "orqa" sut va energiyani olmasligiga olib keladi. "Old" suti - chaqaloqqa ko'pincha havorang bo'lib ovqatlanishning boshida keladigan sutdir. "Old" suti ko'p miqdorda ishlab chiqariladi va unda ko'p miqdorda shakar (laktaza) va oqsil uchraydi. Ba'zida bunaqa ona sutini energiyasi past, "oriq" deb ataydilar. Oziqlantirish oxirida chaqaloqqa "orqa" suti (yog'larga boy bo'lgan) keladi. "Orqa" sutda "oldingi" sutga qaraganda ko'proq yog' bor, bu oqishroq ba'zan sarg'ish rangga bo'yalgan "orqa" sutga. Ko'p miqdordagi yog' "orqa" sutni yuqori energiyaga aylantiradi, shuning uchun siz bolani ko'krakdan muddatidan oldin ajrata olmasdan, unga barcha "orqa" sutni so'rishiga ruxsat berishingiz kerak, aks holda u och qoladi.
4. Bolani ovqatlanish istagidagi psixologik omil hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ona (ko'krak) suti bilan boqish davrida sut bezlari bilan bog'liq muammolar ko'pincha chaqaloqning ona sut beziga noto'g'ri biriktirilishi bilan bog'liq bo'lib, bu sut bezlarining to'lib ketishiga, sut yo'llarining tiqilib qolishiga va yallig'lanishga, sut bezining yalig'lanishi bilan kechadigan mastitiga (xo'ppoziga) olib keladi.

Prolaktin - emizikli ayollarda sut sekreti yasini ta'minlaydigan asosiy gormon. Qondagi prolaktin darajasi tug'ruqdan keyingi davrning 3-4 kunida eng yuqori qiymatga etadi. Sutni chiqarish jarayoni tug'ruqdan keyingi davrning 3-kunida o'rnatiladi va 7-kunigacha barqarorlashadi. Bu vaqtga kelib, sut bezining sig'imli funktsiyasi rivojlanishi ham tugaydi. Prolaktin darajasi chaqaloqning faol emishi bilan saqlanadi. Prolaktin darajasi yuqori bo'lsa ham, sut ko'krakdan chiqarilmasa, laktatsiya kamayadi. Shuning uchun laktatsiya davrining birinchi kunlarida, chaqaloq hali oz miqdorda sut so'rayotganda, sut bezlarining tez-tez shishib turadi, sut bezining teri ostida gadir budurliklar – bo'laklar paydo bo'ladi, ba'zida og'riqli, qizarib ketadi va hatto isitma ko'tarilishi mumkin. Bu laktostaz, ya'ni ba'zi kanallarda sutni ushlab turilishi. Bu holat xavflidir, chunki sut bezlarining sorg'chlari yorilib ketgan bo'lsa, infeksiya paydo bo'lishi va mastit rivojlanishi mumkin.

So'nggi yillar sun'iy oziqlantirishda bolalar sonining ko'payishi, sun'iy oziqa muhitlar qanchalik yaxshi, qimmat va zamonaviy bo'lmasin, bolalar populyatsiyasining sog'lig'ining pasayishi - allergik, gastroenterologik muammolarning ko'payishi, jismoniy va aqliy rivojlanish darajasining pasayishi bilan bevosita bog'liqligini ishonchli tarzda ko'rsatdi. Emizishni cheklash sut kanallarining tiqilib qolishiga olib kelishi mumkin - qattiq, og'riqli shakllanish paydo bo'lishiga, terining qizarishiga olib keladi. Tana haroratini oshirishi ham mumkin, titroq paydo bo'ladi.

Bu holat ba'zan yuqumli bo'lmagan mastit deb ataladi. Infektsiyalanmagan mastit bilan kasallangan ayolning ahvoli yaxshilanishi mumkin buning uchun tez-tez chaqaloqni ko'krigiga qo'llash, lekin asosiy narsa, bu juda og'riqli bo'lsa-da, sut bezini sut dan to'liq bo'shatishdir. Sut yo'llarining spazmini yo'qotish uchun siz isituvchi kompress qilishingiz, byustgalter bilan ko'krakni baland ko'tarishingiz, issiq hammom qilishingiz mumkin.

Vaziyat yomonlashsa, qaror qabul qilish uchun "albatta" shifokor bilan maslahatlashish kerak antibiotiklarni buyurish. Antibiotiklar bilan davolash (yangi tug'ilgan chaqaloqlarda foydalanish uchun tasdiqlanganlarni tanlash kisherak) emizishni davom ettirish uchun kontrendikatsiya emas. Lekin ihtiyotkorlik bilan vrach nazoratida bulishlaring kerak (infektsion mastitga utgan bo'lishi mumkin). Ammo lekin ko'pincha, ona suti bolaning ichak florasining buzilishiga yo'l qo'ymaydi. Sut bezidagi yallig'lanishi va yoriqlar ko'pincha emizishning birinchi kunlarda, chaqaloqni ko'krakka to'g'ri qo'yish va emizish chastotasiga ko'nikmaganlarda uchraydi. Bundan tashqari, sut bezlarining so'rg'ichlarini tez-tez yuvish (kuniga bir martadan ortiq) himoya plyonkani olib tashlanishiga sababchi bo'lib yoriqlar ko'rinishini qo'zg'atadi.

Bolaning ona ko'krigiga noto'g'ri bog'lanishi og'riqni keltirib chiqaradi, sut bezlari so'rg'ichlarida yoriqlar paydo bo'lishiga sababchi bo'ladi, bu esa, o'z navbatida, emizishni cheklaydi va sut bezlarining to'lib ketishiga olib kelishi mumkin. Agar areolaning qizarishi, emizish paytida sut so'rilganidan keyin og'riq paydo bo'lsa va bu joyni paypaslaganda, terining yaxlitligi, ya'ni yoriqlar paydo bo'lishidan oldin yallig'lanish reaksiyasining birinchi ko'rinishini kamaytirish uchun shoshilinch choralar ko'rish kerak. Bunday holda siz ko'krak qafasini ona suti bilan davolash (undagi yog'li yog' va yallig'lanishga qarshi moddalarning ko'pligini hisobga olgan holda) va teridagi yallig'lanishga qarshi jarayonlarni kuchaytirish xususiyatiga ega kremlar yoki malhamlarni qo'llash, yoki ularning kombinatsiyasidan foydalanishingiz mumkin. Bunday mahsulotlarga, masalan, teri hujayralarida tezda pantotenik kislota aylanadigan va vitamin B5 sifatida ma'lum bo'lgan vitamin vazifasini bajaradigan dekspantenolni o'z ichiga olgan Bepanten malhami kiradi.

Bepanten malhamining yuqori xavfsizligi va samaradorligi 100 dan ortiq klinik tadqiqotlarda tasdiqlangan. Preparat GRAS (Umuman olganda xavfsiz deb hisoblanadi) maqomiga ega, bu uning xavfsizligining xalqaro tan olinishini anglatadi va uni hayotning birinchi kunlaridan boshlab bolalarda qo'llash imkonini beradi. Dekspantenol tashqi foydalanishdan keyin teridan pantotenik kislotaaning o'ziga qaraganda tezroq hujayralarga so'riladi. Bu kremni ko'krak suti bilan davolashdan keyin foydalanish maqsadga muvofiqligining sabablaridan biridir, chunki u pantotenik kislotaaning terining chuqur qatlamlariga tezroq kirib borishini ta'minlaydi. Bundan tashqari, pantotenik kislota A koenzimining tarkibiy qismidir.

Bu shaklda atsetil koenzim A har bir hujayraning metabolizmida markaziy rol o'ynaydi. Bepanten malhami teri tomonidan so'riladi va terining himoyalanmagan joylarini (masalan, yuz terisi) va terining sochlar bilan qoplangan joylarini davolash uchun, shuningdek, yig'layotgan yaralarni davolash uchun javob beradi. Agar yallig'lanish jarayonining bosqichi uzoqqa ketgan va yoriqlar paydo bo'lgan bo'lsa, ya'ni ko'krak qafasi hududida terining yaxlitligini yig'lab buzilishi, bu juda sezgir va og'riqli bo'lsa, bu xususiyatdan foydalanish mumkin. Bu erda har qanday ochiq yarani, shu jumladan sut bezlari hududida davolashga mos keladigan bir qator qoidalarni esga olish kerak.

- ❖ Sut bezlarining sirtini, terciini antiseptik eritma (sovun, furatsilin eritmasi) bilan yuving.
- ❖ Himoya yog'li plyonka olish uchun yoriqlarni ona suti bilan davolang.
- ❖ Eritelizatsiyani tezlashtirish uchun yaralarni havoda quriting malhamni qo'llang.
- ❖ Keyingi oziqlantirishgacha yaralarni (yoriqlarni) ochiq qoldiring.
- ❖ Oziqlantirishdan oldin qolgan malhamni qaynatub sovutilgan suvga namlangan paxta "shariklar"idan yoki bintlardan tayorlangan sterillangan tamponlar bilan olib tashlang.
- ❖ Sut bezi so'rg'ichlarini ona suti bilan davolang.
- ❖ Bolani ona ko'krigiga to'g'ri bog'lang (chaqaloq og'si butun areolani qoplab olgan bo'lishi kerak).

- ❖ Agar og'riq chidab bo'lmas bo'lsa (bu "oksitotsin refleksi"ning kuchayishi va sutning turg'unligini qo'zg'atadigan sut bezlari chiqaruv naylarining (kanallarning) spazmi), bu holatda chaqaloqni oldindan ajratilgan ona suti yoki sun'iy ozuqa muhitlar qoshib oziqlantirish, yoki bitta ovqatlanishni o'tkazib yuborish yaxshiroqdir.

Ko'pincha, yuqoridagi sxema bo'yicha yoriqlarni faol davolashdan 4-6 soat o'tgach, terining epitelizatsiyasi va yallig'lanishni engillashtirish darajasiga erishish mumkin. Va og'riq komponentini sezilarli darajada kamayadi va chaqaloqni emizish imkonini beradi.

Xulosa

Emizish - bu eng katta zavq, quvonch, chaqalog'ingiz uchun eng yaxshi himoya va u bilan butun hayotingiz davomida olib boradigan maxsus munosabatlarni yaratish imkoniyati. O'zingizni ham, uni ham rad qilmang!

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Березина Д.А., Кудрявцева Е.В., Гаврилов И.В. Роль окислительного стресса в женской репродуктивной системе: обзор литературы. Пермский медицинский журнал. 2023;40(4):62-72. <https://doi.org/10.17816/pmj40462-72>
2. Воронцов И.М., Фатеева Е.М., Хазенсон Л.Б. Естественное вскармливание детей. - СПб.: ЛПМИ, 1998.- 200 с.
3. Кудрявцева Е.В., Березина Д.А., Базарный В.В., Полушина Л.Г., Копенкин М.А., Троицкая А.Н., Ковалев В.В. Клинико-функциональное значение определения биологического возраста у женщин в репродуктивный период. Акушерство, Гинекология и Репродукция. 2025;19(1):26-34. <https://doi.org/10.17749/2313-7347/ob.gyn.rep.2025.582>
4. Кулаков В.И. Руководство по безопасному материнству. М., "Триада- X", 1998, стр. 432-448
5. Фатеева Е.М. Практика поддержки грудного вскармливания. М., 1996, 167 с.
6. Feruza Kh. Azizova, Bakhtiyor B. Khasanov, Pokiza Kh. Azizova, Dildora R. Sobiroiva, Nigora B. Utepova. Structural Characteristics of the Small Intestine's Immune System under Chronic Toxic Exposure. Patient-Centered Approaches to Medical Intervention Proceedings of International Conference September 27 & 28, 2024. I Online I Worldwide. MedForum: International Conference on Patient-Centered Approaches to Medical Intervention 2024 - Dr. Tanima Bhattacharya et al. (eds) © 2024 Taylor & Francis Group, London. P. 457-459.
7. Khasanov, B. B. Morphology of the mammary gland during pregnancy and lactation. Bukhara. Printing house "Sadriddin Salim Buxoriy" at the Bukhara State University-2022.
8. Marks C.A. Bait-delivered cabergoline for the reproductive control of the fox (*Vulpes vulpes*): estimating mammalian non-target Australia. *Reprod.fertil.*–2001.–vol.13,B7–8.–p.499–510.
9. Neville M.C. Physiology and endocrine changes underlying human lactogenesis. *J.Nutrit.*, 2001, Vol. 131-11: 300–8.
10. Zufarov, K. A., Tukhtaev, K. R., & Khasanov, B. B. (2003). Quantitative and ultrastructural characteristics of immunocompetent cells in the mammary gland during pregnancy and lactation. *Morfologiya*.

Qabul qilingan sana 20.08.2025